

Występowanie i rozmieszczenie orzesznicy *Muscardinus avellanarius* w polskiej części Tatr i na Podtatrzu

The occurrence and distribution of the common dormouse
Muscardinus avellanarius in the Tatra Mountains
and the Sub-Tatra region

AGNIESZKA WAŻNA¹, JAN CICHOCKI¹, ZBIGNIEW MIERCZAK², TOMASZ ZWIJACZ-KOZICA²,
MICHAŁ OWCA²

¹ Katedra Zoologii, Uniwersytet Zielonogórski
65–516 Zielona Góra, ul. Prof. Z. Szafrana 1
e-mail: j.cichocki@wnb.uz.zgora.pl, a.wazna@wnb.uz.zgora.pl

² Tatrzański Park Narodowy
34–500 Zakopane, ul. Kuźnice 1

Słowa kluczowe: orzesznica, *Muscardinus avellanarius*, rozmieszczenie, Tatry, Podtatrze.

Orzesznica *Muscardinus avellanarius* jest najczęściej stwierdzanym przedstawicielem ssaków pilchovatych Gliridae w Tatrzańskim Parku Narodowym. W latach 2004–2011 odnotowano ten gatunek w 19 różnych miejscach Tatr. Orzesznicę stwierdzono również w Kotlinie Orawsko-Nowotarskiej (2 stanowiska) i na Spiszu (1 stanowisko). Najczęściej zwierzęta te rejestrowano na skrajach lasu oraz na śródleśnych polanach porośniętych maliniskami. Nieco ponad połowę stanowisk zlokalizowano w lasach regla dolnego. Gatunek odnotowany został również w reglu górnym oraz powyżej górnej granicy lasu – w piętrze kosodrzewiny *Pinus mugo*. Najwyżej zlokalizowane stanowisko tego gryzonia znajdowało się na wysokości 1750 m n.p.m.

Wstęp

Orzesznica *Muscardinus avellanarius* jest jednym z czterech przedstawicieli rodziny pilchovatych Gliridae żyjących w Polsce. Jej zasięg występowania obejmuje Europę (z wyłączeniem Półwyspu Iberyjskiego) oraz północną część Azji Mniejszej. Najdalej na wschód wysunięte są stanowiska w zachodniej części Ukrainy i Rosji. Wyspowe populacje występują w Wielkiej Brytanii (północno-zachodnia granica zasięgu) oraz na Sycylii i Korfu (na południu). W środkowej Europie two-

rzy liczne, często izolowane populacje (Morris 1999). Występuje również na obszarach górskich. W Alpach była stwierdzana do wysokości 1920 m n.p.m. (Spitzenberger 2002).

Orzesznica, choć nie jest gatunkiem pospolitym i w wielu rejonach na niżu nie była wykazywana, to uważana jest za najczęściej spotykanego krajowego przedstawiciela pilchovatych. Jako jedyny reprezentant tej rodziny nie jest omówiona w *Polskiej czerwonej księdze zwierząt* (Głowaciński 2001). Na liście IUCN ma obecnie status LC – gatunku mniejszej troski (Amori i in. 2008). Zagrożone są populacje

zlokalizowane przy północnej granicy zasięgu gatunku w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Holandii, Danii i Szwecji.

Orzesznica jest najmniejszym krajowym pilchem zamieszkującym głównie południową, południowo-zachodnią i południowo-wschodnią część kraju. Znaną są rozproszone stanowiska gatunku w innych częściach kraju (Pucek 1983; Kowalski, Pucek 1984). Dane o występowaniu orzesznicy na obszarach górskich w Polsce są fragmentaryczne i nieliczne. W Sudetach stanowiska gatunku z Międzygórze i Góry Krzyżowej w Masywie Śnieżnika podają Ważna i inni (2010). Na tym obszarze liczniejsza od orzesznicy jest jednak popielica *Glis glis*. W Górach Białskich orzesznicę stwierdzili Moska i inni (2007). W Górach Stołowych stanowiska tego gryzonia zlokalizowali Pikulska i Mikusek (2007). Po czeskiej stronie Masywu Śnieżnika, Gór Bystrzyckich i Gór Orlickich orzesznicę stwierdzał Anděra (1995).

W Karpatach orzesznicę stwierdzono m.in. na Pilsku, Wielkiej Raczy i Hali Rysiance w Beskidzie Żywieckim (Chudoba, Haitlinger 1971) oraz w Pieninach (Haitlinger, Szyszka 1975). O występowaniu orzesznicy w Tatrach pisał Profus (1996).

Celem tej pracy jest uzupełnienie wiedzy o występowaniu orzesznicy w polskiej części Tatr i na Podtatrzu oraz opis nowych stanowisk tego gryzonia.

Teren badań

Obserwacje prowadzono na obszarze Tatrzańskiego Parku Narodowego, będącego jednocześnie obszarem Natura 2000. Tatrzański Park Narodowy obejmuje polską część Tatr Wysokich oraz Zachodnich wraz z przedpolem i zajmuje powierzchnię 21 164 ha. Charakterystyczne dla Tatr są wyraźnie zaznaczone piętra roślinności: regiel dolny (do 1200 m n.p.m.), regiel górny (1200–1550 m n.p.m.), piętro kosodrzewiny (1550–1800 m n.p.m.), piętro alpejskie (1800–2250 m n.p.m.), piętro subniwalne (powyżej 2250 m n.p.m.) (Piękoś-

-Mirkowa, Mirek 1996). Orzesznicy poszukiwano także na Podtatrzu: w Kotlinie Orawsko-Nowotarskiej i na Spiszu.

Materiał i metody

Źródłem informacji o stanowiskach orzesznic były: obserwacje żywych i martwych osobników, kontrola budek lęgowych dla ptaków, odłowy w pułapki żywołowne typu Sherman, wywiady z pracownikami TPN i innymi osobami oraz analiza materiału wyplukowego ptaków drapieżnych.

Kontrole budek lęgowych dla ptaków prowadzono w obwodzie ochronnym Zazadnia, głównie w sierpniu i wrześniu, po lęgach ptaków. (Na terenie parku w ostatnich latach nie zakłada się budek lęgowych, co utrudnia monitoring orzesznicy i innych pilchowatych). Pozostałe informacje dotyczą zwykle przypadkowych spotkań tego gatunku lub obserwacji podczas odłowów drobnych ssaków naziemnych. Zebrano również wszystkie wcześniejsze dane na temat występowania tego gatunku w Tatrach. Stanowiska orzesznicy przyporządkowano (na podstawie wysokości bezwzględnej) do jednego z trzech pięter roślinności: regla dolnego, regla górnego i piętra kosodrzewiny.

Wyniki

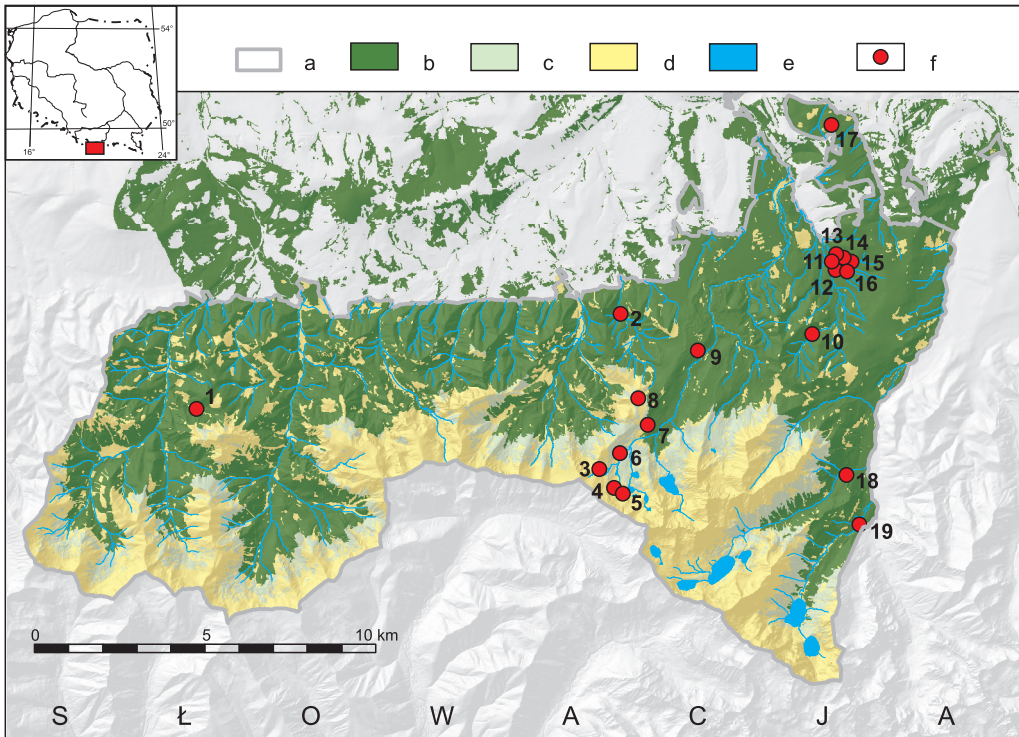
1. Tatry

W latach 2004–2011 w polskich Tatrach orzesznicę odnotowano w 19 różnych miejscach (tab. 1, ryc. 1). W trakcie przeprowadzonych prac terenowych zebrano informacje o tym pilchu w różnych częściach Tatr.

W obwodzie ochronnym Zazadnia podczas sześciu kontroli sprawdzono łącznie 32 budki. W dwunastu z nich stwierdzono obecność orzesznic lub ślady ich bytowania. W jednej z budek znaleziono dwa martwe młode osobniki. Orzesznicy preferowały budki zlokalizowane w lesie świerkowo-jodłowym z gę-

Tab. 1. Stanowiska orzesznicy *Muscardinus avellanarius* w Tatrach w latach 2004–2011
*Table 1. The occurrence sites of the common dormouse *Muscardinus avellanarius* in the Tatra Mountains in 2004–2011*

Lp. No.	Obwód ochronny Protection district	Stanowisko Site	Data obserwacji Date of observation	Metoda wykrycia Detection method	N	Wysokość n.p.m. Altitude asl (m)	Typ siedliska Habitat type
1	Chochołowska	Polana Dudowa	17.08.2004	lejek entomologiczny <i>Barber trap</i>	1	1170	zarośla malinowe <i>thickets of raspberries</i>
2	Dolina Olczyńska	Polana Olczyńska	19.09.2007	obserwacja przypadkowa <i>random observation</i>	1	1050	zarośla malinowe <i>thickets of raspberries</i>
3	Hala Gąsienicowa	Uhrocie Kasprowe	23.08.2010	pułapka Shermana <i>Sherman trap</i>	1	1750	brzeg płata kosodrzewiny <i>skirt of mountain pine clusters</i>
4	Hala Gąsienicowa	Zielony Staw Gąsienicowy	25.08.2010	pułapka Shermana <i>Sherman trap</i>	1	1700	brzeg płata kosodrzewiny <i>skirt of mountain pine clusters</i>
5	Hala Gąsienicowa	Zielony Staw Gąsienicowy	5.08.2011	pułapka Shermana <i>Sherman trap</i>	2	1700	brzeg płata kosodrzewiny <i>edge of the mountain pine patch</i>
6	Hala Gąsienicowa	Dwoiśniak	24.05.2010	martwa orzesznica <i>dead common dormouse</i>	1	1590	hala/kosodrzewina <i>alpine meadow/mountain pine</i>
7	Hala Gąsienicowa	Królowe Rówienki	08.2006	stożek żywołowny <i>pitfall trap</i>	1	1500	zarośla malinowe <i>thickets of raspberries</i>
8	Hala Gąsienicowa	Królowa Rówień	22.05.2010	martwa orzesznica <i>dead common dormouse</i>	1	1510	hala/kosodrzewina <i>alpine meadow/mountain pine</i>
9	Brzeziny	Sucha Woda	08.2005	obserwacja własna <i>own observation</i>	1	1290	bór świerkowy/polana <i>spruce forest/glade</i>
10	Zazadnia	Filipczański Przysłop	22.08.2006	wypluwka wiochatki/ <i>boreal owl pellet</i>	1	1100	–
11	Zazadnia	Brzanówka	23.07.2004	kontrola budek dla ptaków <i>checking the birds' nesting boxes</i>	7	910	las świerkowo-jodłowy/polana <i>spruce-silver fir forest/glade</i>
12	Zazadnia	Brzanówka	31.08.2006	kontrola budek dla ptaków <i>checking the birds' nesting boxes</i>	1	910	las świerkowo-jodłowy/polana <i>spruce-silver fir forest/glade</i>
13	Zazadnia	Brzanówka	12.09.2007	kontrola budek dla ptaków <i>checking the birds' nesting boxes</i>	1	910	las świerkowo-jodłowy/polana <i>spruce-silver fir forest/glade</i>
14	Zazadnia	Brzanówka	9.10.2007	kontrola budek dla ptaków <i>checking the birds' nesting boxes</i>	1	910	las świerkowo-jodłowy/polana <i>spruce-silver fir forest/glade</i>
15	Zazadnia	Brzanówka	18.08.2008	orzesznica w gnieździe <i>common dormouse in a nest</i>	1	910	las świerkowo-jodłowy/polana <i>spruce-silver fir forest/glade</i>
16	Zazadnia	Brzanówka	1.10.2008	orzesznica w gnieździe <i>common dormouse in nest</i>	1	910	las świerkowo-jodłowy/polana <i>spruce-silver fir forest/glade</i>
17	Kośne Hamry	Polana Wysokie	08.2007	obserwacja <i>observation</i>	1	950	zarośla malinowe <i>thickets of raspberries</i>
18	Morskie Oko	Wodogrzmoty Mickiewicza	2007	kontrola budek dla ptaków <i>checking the birds' nesting boxes</i>	4	1100	bór świerkowy <i>spruce forest</i>
19	Morskie Oko	Wanta	2007	kontrola budek dla ptaków <i>checking the birds' nesting boxes</i>	2	1200	bór świerkowy <i>spruce forest</i>

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk orzesznicy *Muscardinus avellanarius* w Tatrzańskim Parku Narodowym: a – granice parku narodowego, b – lasy, c – kosodrzewina, d – polany, hale, skały, e – potoki górskie i zbiorniki wodne, f – stanowiska orzesznicy

*Fig. 1. Distribution of the common dormouse *Muscardinus avellanarius* sites in Tatra National Park: a – national park borders, b – forests, c – *Pinus mugo* thickets, d – glades, alpine meadows, rocks, e – mountain streams and water bodies, f – occurrence sites of the common dormouse*

stym liściastym podszytem. W sierpniu 2008 roku na Zasadniej znaleziono również gniazdo ze śpiącym osobnikiem, strącone przez silny wiatr (ryc. 2).

Udokumentowano, iż orzesznica może czasami padać ofiarą sów, ptaków szponiastych i krukowatych. W obwodzie ochronnym Zasadnia stwierdzono dwa takie przypadki. W 2006 roku szczątki kostne jednego osobnika orzesznicy stwierdzono w wypływie włośчатки *Aegolius fureneus*, a w 2007 roku w tej samej okolicy oznaczono kości orzesznicy w wypływie kruką *Corvus corax*.

Obszarem, w którym te gryzonie stwierdzano stosunkowo często, jest Dolina Gąsienicowa. Orzesznicę obserwowano na polanie Królowe Rówienki, koło leśniczówki

Księżówka na Hali Gąsienicowej, na Uhrociu Kasprowym oraz przy Zielonym Stawie Gąsienicowym. W maju 2010 roku po nagłym załamaniu pogody, połączonym z opadem śniegu, znaleziono zamrożoną orzesznicę blisko Przełęczy między Kopami. Innego martwego osobnika napotkano niedaleko Dwoiśniaka, przy szlaku prowadzącym z Kasprowego Wierchu do Doliny Gąsienicowej (ryc. 3).

W sierpniu 2010 roku, w trakcie odłowów drobnych ssaków *Micromammalia* w Dolinie Gąsienicowej, schwytano w pułapki żywołowne typu Shermann dwie orzesznice. Jeden osobnik wszedł do pułapki na zboczu Uhrocia Kasprowego, a kolejny – w pobliżu Zielonego Stawu Gąsienicowego (ryc. 4, 5). W obu przy-

padkach pułapki umieszczone były na skraju płata kosodrzewiny. W 2011 roku, w trakcie powtórnych odłowów na powierzchni przy Zielonym Stawie schwytano tego samego osobnika co rok wcześniej, którego rozpoznano po specyficznym uszkodzeniu ogona. Wraz z inną orzesznicą oba osobniki wchodziły do pułapek przez trzy kolejne dni, żerując na pokarmie służącym do zanęcania.

Z bardziej na zachód położonej części Tatr pochodzi tylko jedna obserwacja orzesznicy. Jednego osobnika stwierdzono na polanie Dudowa w okolicy Doliny Chochołowskiej.

2. Kotlina Orawsko-Nowotarska

Znane są tylko dwa stwierdzenia orzesznicy z 2000 roku. Jednego osobnika widziano w gnieździe zlokalizowanym w malinisku przy potoku Jeleśnia koło Chyżnego (M. Głowacz – npbl.). Kolejny osobnik obserwowany był podczas czyszczenia budek lęgowych dla ptaków w Lesie Bór pod Nowym Targiem (K. Przybyła – npbl.).

3. Spisz

W 2005 roku obserwowano orzesznicę w budce lęgowej dla ptaków, na skraju rezerwatu przyrody „Niebieska Dolina”, blisko miejscowości Łapsze Wyżne.

Dyskusja

Pierwsze informacje o występowaniu orzesznicy w Tatrach pochodzą od Antoniego Kocyana. W 1863 roku odłowił on jednego osobnika w Jaszczurówce. W latach 1865–1866 stwierdził kilka osobników w Dolinie Tomanowej (Kocyan 1867). Okaz odłowiony przez Kocyana w Tatrach znajduje się w zbiorach Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem. Niestety, dokładna lokalizacja i czas obserwacji nie są znane.

W XX wieku orzesznicę w Tatrach polskich wykazano w Dolinie Kościeliskiej, w tym na zboczach Żaru (Podobiński 1965, 1977) i na Uhrociu Kasprowym (1700 m n.p.m.)

Ryc. 2. Gniazdo orzesznicy *Muscardinus avellanarius* znalezione po silnym wietrze na Zazadniej (18.08.2008 r., fot. Z. Mierczak)

Fig. 2. The nest of the common dormouse *Muscardinus avellanarius* found after a strong wind on Zazadnia (18 August, 2008; photo by Z. Mierczak)

Ryc. 3. Martwa orzesznica *Muscardinus avellanarius* znaleziona po wiosennym opadzie śniegu w Dolinie Gąsienicowej (24.05.2010 r., fot. T. Zwiąjac-Kozica)

Fig. 3. A dead common dormouse *Muscardinus avellanarius* found after spring snowfall in the Gąsienicowa Valley (24 May, 2010; photo by T. Zwiąjac-Kozica)

Ryc. 4. Orzesznica *Muscardinus avellanarius* w pobliżu Zielonego Stawu (5.08.2011 r., fot. Z. Mierczak)
*Fig. 4. Common dormouse *Muscardinus avellanarius* in the vicinity of Zielony Staw (5 August, 2011; photo by Z. Mierczak)*

(Kowalski 1962). W 1979 roku orzesznicę napotkano w Dolinie Olczyńskiej (W. Cichocki – npbl.), a we wrześniu 2007 roku w tejże dolinie wykazał ją E. Walusiak (inf. npbl.). Obserwacje tego gryzonia z Hali Gąsienicowej, okolic Morskiego Oka oraz Małego Regła podaje Pucek (1983). W latach 1981–1983 dwa osobniki stwierdzono w rejonie Żabiego Wierchu (1000 m n.p.m.), a jednego na Żabiej Grani (1350 m n.p.m.) w Tatrach Wschodnich (Juchiewicz i in. 1986). W tych samych latach obserwowano również orzesznice w drzewostanie bukowo-jodłowym w Dolinie Spadowca (Profus 1996). W maju 2003 roku widziano orzesznicę na belce szałasów na Niżniej Goryczkowej Równi (1320 m n.p.m.) (Zięba, Zwijacz-Kozica 2003).

Niektórych danych literaturowych dotyczących lokalizacji stanowisk orzesznicy nie da się przypisać do typu środowiska i wysokości ze względu na mało precyzyjny opis. Największą

Ryc. 5. Środowisko występowania orzesznicy *Muscardinus avellanarius* w rejonie Zielonego Stawu (5.08.2010 r., fot. Z. Mierczak)
*Fig. 5. Habitat of the common dormouse *Muscardinus avellanarius* near Zielony Staw (5 August, 2010; photo by Z. Mierczak)*

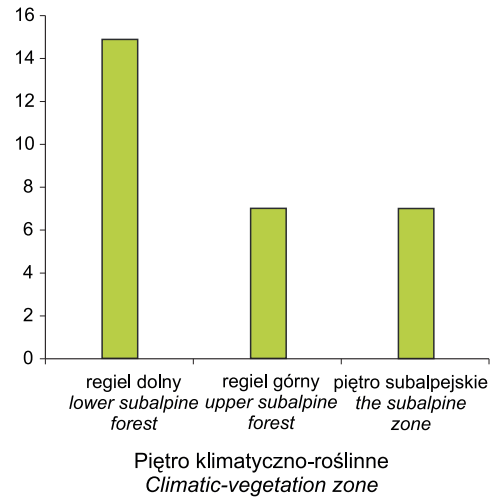
liczbę stwierdzeń odnotowano w reglu dolnym, głównie na skraju lasu lub na śródleśnych polanach porośniętych maliniskami (ryc. 6). Należy tu podkreślić, że tatrzańskie lasy regła dolnego zatraciły swój pierwotny charakter. Na większości siedlisk miejsce buczyn zajęły sztucznie sadzone monokultury świerkowe (Piękoś-Mirkowa, Mirek 1996).

Niewielka liczba dotychczas zebranych informacji wskazuje wyraźnie, że orzesznica w Tatrach nie jest gatunkiem pospolitym. Stwierdzano zwykle pojedyncze osobniki, wypłaszając je z zarośli lub przypadkowo znajdując gniazdo. W celu wykazania tego gatunku na niżu Polski z powodzeniem można stosować metodę wyszukiwania śladów żerowania na orzeszkach leszczynowych *Corylus avellana* (Czapracka i in. 2010). W Tatrach metoda ta nie sprawdza się z uwagi na brak owocujących okazów leszczyny.

Nieliczne obserwacje dotyczą orzesznic zasiedlających budki lęgowe dla ptaków. Jedynie w obwodzie ochronnym Zasadnia prowadzono systematyczny przegląd budek. Z tego obszaru pochodzi najwięcej danych. Orzesznica jest gatunkiem chętnie zamieszkującym budki lęgowe ptaków. W okresie letnim mogą one zajmować nawet do 40% wywieszonych budek. Nie hibernują w budkach, ale mogą być w nich stwierdzone bardzo wcześnie, nawet w lutym–marcu lub późno – w listopadzie (Juškaitis 1999). Areał osobniczy orzesznic wynosi około 1 ha. Młode osobniki oddalają się od miejsca urodzenia najczęściej na 130–360 m, a najdłuższe udokumentowane wędrówki młodych osobników wynoszą 1200 m. Większość młodych w pierwszym roku życia prowadzi osiadły tryb życia (Juškaitis 1997).

Trzyście stanowisk orzesznic w TPN zlokalizowano na wysokości od 910 do 1300 m, a 5 dalszych – 1500–1700 m n.p.m. Najwyżej stwierdzone stanowisko orzesznic w polskich Tatrach znajdowało się na wysokości 1750 m n.p.m. Stanowiska zlokalizowane powyżej górnej granicy lasu znajdowały się w płatach kosodrzewiny. Nigdy nie obserwowano natomiast omawianego gatunku w zwartych kosówkach

Liczba stwierdzeń (N = 29)
Number of records

Ryc. 6. Rozmieszczenie stanowisk orzesznic *Muscardinus avellanarius* w piętrach klimatyczno-roślinnych Tatr polskich (dane z tej pracy i piśmiennictwa)

Fig. 6. Distribution of common dormouse Muscardinus avellanarius sites in different vegetation and climatic zones in the Tatra Mountains (based on the author's data and literature data)

bez polanek porośniętych ziołoroślami i borówczyskami.

Orzesznica żywi się głównie nasionami i owocami drzew, a okresowo zjada również owady i ich larwy (Kowalski, Pucek 1984). W rejonach położonych powyżej górnej granicy lasu nasiona kosówki są prawdopodobnie istotnym źródłem pokarmu tego gryzonia.

Orzesznice, podobnie jak inne gatunki pilchovatych, przy nagłych spadkach temperatury bardzo szybko mogą zapadać w torpor (Juškaitis 2005). Cecha ta zapewnia im m.in. wysoką przeżywalność (np. w pułapkach) nawet w bardzo niekorzystnych warunkach pogodowych (Humiński 1964). W warunkach tatrzańskich nagłe i znaczące spadki temperatury wiosną mogą być istotną przyczyną śmiertelności tych gryzoni, na co wskazują martwe osobniki znalezione w 2010 roku.

W niniejszych badaniach stwierdzono orzesznicę w wypluwkach kruka i włośchatki.

W Górach Stołowych gryzoń ten był stwierdzony również w wyplawkach sóweczki *Glaucidium passerinum* (Pikulska, Mikusek 2007). W Masywie Śnieżnika wykazano, że na orzesznice poluje także puszczyk *Strix aluco* i płomykówka *Tyto alba* (Ważna i in. 2010). Przy braku zaroi leszczynowych i budek lęgowych dla ptaków, analiza składu materiału wyplawkowego sów i ptaków szponiastych może się okazać pomocna przy poszukiwaniach stanowisk orzesznicy. Najlepszym źródłem informacji są w tym przy-

padku wypluwki sów Strigiformes, ze względu na wykazywany przez nie terytorializm i przywiązanie do siedlisk.

Podziękowania

Dziękujemy Panu Włodzimierzowi Cichockiemu (Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem), Michałowi Głowaczowi (RDLP w Krakowie), Krzysztofowi Przybyłemu (Nadleśnictwo Nowy Targ) i Edwardowi Walusiakowi (IOP PAN w Krakowie) za udostępnienie swoich danych do niniejszej pracy.

PIŚMIENNICTWO

- Amori G., Hutterer R., Kryštufek B., Yigit N., Mitsain G., Meinig H., Juškaitis R. 2008. *Muscardinus avellanarius*. W: IUCN 2011. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2011.1 [www.iucnredlist.org]; dostęp: 28.03.2012 r.
- Andèra M. 1995. The present status of dormice in the Czech republic. *Hystrix* 6 (1–2): 155–159.
- Chudoba S., Haitlinger R. 1971. Drobne ssaki Beskidu Żywieckiego. *Acta Zool. Cracov.* 16: 413–433.
- Czapracka A., Jurczyszyn M., Zawadzka M. 2010. Studia nad orzesznicą *Muscardinus avellanarius* w Parku Krajobrazowym Promno (Wielkopolska). *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 66 (5): 353–360.
- Głowaciński Z. (red.). 2001. Polska czerwona księga zwierząt. Kręgowce. PWRiL, Warszawa.
- Haitlinger R., Szyszka K. 1975. Drobne ssaki Pienińskiego Pasa Skalkowego. *Acta Zool. Cracov.* 20 (7): 185–199.
- Humiński S. 1964. O zimowaniu orzesznicy, *Muscardinus avellanarius* (Linnaeus, 1758), w warunkach niewoli. *Prz. Zool.* 8 (2): 171–173.
- Juchiewicz M., Zemanek M., Bieniek M., Siuta E. 1986. Small mammals communities in the Tatra mountain forests. *Acta Theriol.* 31, 32: 433–447.
- Juškaitis R. 1997. Ranging and movement of the Common dormouse *Muscardinus avellanarius* in Lithuania. *Acta Theriol.* 42 (2): 113–122.
- Juškaitis R. 1999. Mammals occupying nestboxes for birds in Lithuania. *Acta Zool. Lituan. Biodiversity* 9 (3): 19–23.
- Juškaitis R. 2005. Daily torpor in free-ranging common dormice (*Muscardinus avellanarius*) in Lithuania. *Mamm. Biol.* 70 (4): 242–249.
- Kocyan A. 1867. Zapiski o ssakach tatrzańskich. *Spraw. Kom. Fizjograf.* 1: 126–129.
- Kowalski K. 1962. Ssaki. W: Szafer W. (red.). *Tatrzański Park Narodowy*. PAN, Kraków: 365–388.
- Kowalski K., Pucek Z. 1984. Rodzina: Popielicowate (pilchowate) – Gliridae. W: Pucek Z. (red.). *Klucz do oznaczania ssaków Polski*. PWN, Warszawa: 224–237.
- Morris P.A. 1999. *Muscardinus avellanarius*. W: Mitchell-Jones A.J., Amori G., Bogdanowicz W., Kryštufek B., Reijnders P.J.H., Spitzenberger F., Stubbe M., Thissen J.B.M., Vohralík V., Zima J. (red.). *The Atlas of European Mammals*. Academic Press, London: 296–297.
- Moska M., Bartmańska J., Strzała T. 2007. Ssaki Gór Białskich. *Parki Nar. Rez. Przyr.* 26 (3): 113–124.
- Piękoś-Mirkowa H., Mirek Z. 1996. Zbiorowiska roślinne. W: Mirek Z. (red.). *Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego. Tatr i Podtatrze*. Tom 3. *Tatrzański Park Narodowy, Kraków–Zakopane*: 237–274.
- Pikulska B., Mikusek R. 2007. Popielicowate (Rodentia, Gliridae) Parku Narodowego Gór Stołowych. *Przyr. Sud.* 10: 181–188.
- Podobiński L. 1965. Zwierzęta Tatrzańskiego Parku Narodowego w 1964 i wiosną 1965 roku. *Wierchy* 34: 273–280.
- Podobiński L. 1977. Zwierzęta Tatrzańskiego Parku Narodowego w roku 1976. *Wierchy* 46: 248–255.
- Profus P. 1996. Ssaki. W: Mirek Z. (red.). *Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego. Tatr i Podtatrze*. Tom 3. *Tatrzański Park Narodowy, Kraków–Zakopane*: 435–454.

- Pucek Z. 1983. *Muscardinus avellanarius* (Linnaeus, 1758). W: Pucek Z., Raczyński J. (red.). Atlas rozmieszczenia ssaków w Polsce. PWN, Warszawa: 137–138.
- Spitzenberger F. 2002. Die Säugetierfauna Österreichs. Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft. Umwelt und Wasserwirtschaft, Band.
- Ważna A., Cichocki J., Jakubiec D., Łupicki D., Nadolska-Karpińska M. 2010. Ssaki pilchowate Gliridae południowej części Ziemi Kłodzkiej. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 66 (3): 209–215.
- Zięba F., Zwijacz-Kozica T. 2003. Zwierzęta Tatrzańskiego Parku Narodowego w 2003 roku. *Wierchy* 69: 155–159.

SUMMARY

Chrońmy Przyrodę Ojczystą 68 (2): 91–99, 2012

Ważna A., Cichocki J., Mierczak Z., Zwijacz-Kozica T., Owca M. The occurrence and distribution of the common dormouse *Muscardinus avellanarius* in the Tatra Mountains and the Sub-Tatra region

The common dormouse *Muscardinus avellanarius* is the most common *Gliridae* dormice in the country. Over the last few decades, only little information on the species' sightings came from the Tatra Mountains. The aim of this paper was to extend the current knowledge about the species' distribution in Tatra National Park.

The collection of data on common dormouse's sites has been based on direct observations of both alive and dead specimens, on checking the breeding boxes for birds, checking the content of Sherman traps, interviews with TNP employees.

Nineteen sites of the common dormouse have been confirmed, most of them in lower parts of the mountains. The site at the highest altitude was located at 1750 m above sea level. Sites above the forest line were found in the subalpine zone (in *Pinus mugo* thickets).